

УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ОСОБИСТІСНОГО СТАВЛЕННЯ УЧНІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В ОПОРНОМУ ЗАКЛАДІ ОСВІТИ У ЗМІСТІ ПІДРУЧНИКА ДЛЯ КЕРІВНИКА

Олена Онаць,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділом економіки та управління загальною середньою
освітою Інституту педагогіки НАПН України,
президент АКШУ,
м. Київ, Україна,

e-mail: olena.onats@gmail.com

У статті представлено досвід управління особистісним ставленням учнів до актуального в суспільстві процесу професійного самовизначення учнів у опорному закладі освіти як системоутворюючому елементі моделі мережевої організації допрофільної підготовки та профільного навчання через реалізацію домінанти «Я — концепція» психолого-педагогічної компетентності керівника на конкретному прикладі організації та результатів інноваційного наукового психолого-педагогічного проекту.

Ключові слова: управління, психолого-педагогічна компетентність, професійне самовизначення, домінанта, опорний заклад освіти, допрофільна підготовка, профільне навчання.

Актуальність. Сучасне інформаційне суспільство, соціально-економічний розвиток держави потребують фахівців нової формації в усіх сферах економіки і суспільного життя. Стає всім зрозуміло, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, креативні, вміють ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі тощо. На жаль, сучасні випускники вищих навчальних закладів часто не можуть працевлаштуватися за обраним фахом, зростає рівень безробіття, оскільки їх фахова освіта чи рівень підготовки, або неправильність обрання профілю професійної діяльності не відповідають запитам ринку праці. Причини такої ситуації, у значній мірі, знаходяться у школі.

Як показує наше дослідження, сучасні учні слабо орієнтовані на процеси трансформації знань про професії в різні види навчальної та іншої діяльності, тому що в змісті освіти залишаються, здебільшого, теоретичні підходи. Більше 60% часу ми говоримо учням про те, якими вони повинні бути, а не про те, завдяки яким індивідуальним можливостям можна стати успішною людиною. Професійна орієнтація в школах проводиться незадовільно, хоча вона має бути однією з провідних стратегій неперервної професійної освіти. ДПА учнів 4, 9, 11 класів носить неефективний, формальний характер без життєво-ціннісних установок на сьогодні і майбутнє. Більше 50% учнів обирають професію під тиском близьких дорослих людей, матеріальних статків сім'ї, за порадами ровесників. Від 70% учнів вважають, що успішну професію можна вибрати тоді, коли є «авторитетний» батько чи мати. До 51% випускників не вмотивовані на вибір робітничих професій. Лише 32% не сприймають професійно орієнтованих інновацій, які стосуються їх самостійності та готовності до професійного самовизначення.

Вирішення проблеми потребує активізації процесу формування готовності дітей з раннього віку та учнівської молоді до професійного самовизначення, застосування нових підходів до організації профорієнтації з молодшої школи, до організації профільного та профільного навчання. Особливу роль тут можуть відігравати академічні та професійні ліцеї, освітні округи та опорні заклади освіти, які передбачені Концепцією «Нова українська школа» та Законом України «Про освіту».

Управління процесом самовизначення, в умовах якого в учнів формується позитивне ставлення до навчальної, а згодом і професійної діяльності, навички уміння вчитися, пізнавати життя, партнерства, комунікації, спілкування, самостійності, уміння висловлювати і відстоювати власну думку необхідно формувати з раннього дитинства, перших днів навчання у школі, бо не можна виховати лідерів, креативних особистостей з дітей, які нічого не вирішували і думка яких нічого не варта.

Щоб мати позитивні результати, формувати успішних громадян, потрібно забезпечити високопрофесійне управління. Це підтверджують міжнародні і наші дослідження, які показують, що якість освіти, всі напрями діяльності закладу освіти напряму залежать від якісного керівництва. Тому управління особистісним ставленням до актуального в суспільстві процесу професійного самовизначення в опорному закладі освіти має бути спрямоване, насамперед, на забезпечення учнів інформацією про стан особистісно-професійного розвитку людини в цілому та формування необхідних компетенцій і важлива роль належить у цьому процесі домінантам психолого — педагогічної компетентності керівника, здатного реалізувати власну «Я- концепцію» за цим напрямом діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Багато досліджень і наукових розробок, які є цінними в ракурсі нашого дослідження, зробили німецькі вчені, освіта яких спря-

мована на ранню професійну орієнтацію. Зокрема, це такі вчені, як: Л. Буссхофф, Х. Дібберн, А. Лумпе, Б. Майєр, Г. Ратчинські та ін. Психолого-педагогічні основи формування у старшокласників готовності до професійного самовизначення розглядали О. Колесникова, А. Мордовська, Є. Павлютенков,

Н. Побірченко, С. Сергеєнкова, В. Синявський тощо; методи активізації професійного та особистісного самовизначення, методичні основи профорієнтації вивчалися Л. Гуцан, Є. Клімовим, О. Мельником, М. Піддячим, В. Сидоренко, М. Тименком тощо; мотивацію у професійному виборі досліджувала Н. Четверікова; спрямованість на професії педагогічного профілю розглядала Н. Побірченко та ін. Представляє інтерес для нашого дослідження монографія Л. Грищенко, Л. Гуцан, О. Моріна, З. Охріменко, О. Пархоменко,

І. Ткачук «Науково-методичне забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу», у якій висвітлено зміст і педагогічні засоби забезпечення професійного самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу; окреслено шляхи створення ресурсних центрів професійної орієнтації учнівської молоді.

Питання управління особистісним ставленням до професійного самовизначення учнів у опорному закладі загальної середньої освіти у наукових розвідках і дослідженнях не висвітлювалися, хоча це питання є дуже важливим і актуальним.

Мета статті: висвітлити роль домінанти психолого-педагогічної компетентності керівника опорного закладу освіти в управлінні формуванням особистісного ставлення учнів до професійного самовизначення на прикладі організації наукового психолого-педагогічного проекту.

Виклад основного матеріалу. В умовах реформування освіти необхідно змінювати кардинально підходи, технології, форми і методи, способи допрофільної підготовки та профільного навчання, професійної орієнтації з метою підготовки випускників до успішного професійного та життєвого самовизначення, щоб сформувати патріота з активною позицією, який має стійкі морально-етичні принципи і буде здатний до прийняття відповідальних рішень; критично мислячу, цілісну, всебічно розвинену особистість; конкурентоздатного на ринку праці інноватора, який зможе змінювати навколишній світ і навчатися впродовж життя [1,2]. Особлива роль у цьому процесі відводиться опорним закладам освіти. У нормативно-правових документах щодо діяльності опорного закладу освіти як центру освітнього округу зазначається, що саме він покликаний створити найкращі умови для здобуття громадянами України якісної загальної середньої освіти, забезпечити впровадження допрофільної підготовки учнів основної школи та профільного навчання учнів старшої школи та поглиблене вивчення окремих предметів і всебічний розвиток особистості. Саме опорний заклад освіти має стати системоутворючим елементом моделі мережевої організації допрофільної підготовки та профільного навчання, виступати як ресурсний центр, оскільки

має укомплектовану належним чином матеріально-технічну базу, висококваліфіковані педагогічні кадри.

На відміну від поглибленого, профільне навчання дозволяє учням вибрати не один-два предмети, а конкретну пріоритетну галузь для більш глибокого вивчення. Повноцінна реалізація профільного навчання передбачає істотні зміни у змісті навчання й формах роботи зі школярами на старшому ступені школи (10–11-і класи). Здобуття профільної середньої освіти передбачає два спрямування: академічне — профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, і поглибленого вивчення окремих предметів з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти; професійне — орієнтоване на ринок праці профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного стандартом профільної середньої освіти, та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб учнів [1].

Допрофільна підготовка здійснюється у 8–9-х класах із метою професійної орієнтації учнів, сприяння у виборі ними напряму профільного навчання у старшій школі. Форми її реалізації — введення курсів за вибором, поглиблене вивчення окремих предметів на диференційованій основі. Основна функція курсів за вибором — профорієнтаційна.

Важлива роль відводиться керівнику опорного закладу освіти. Від рівня професіоналізму керівника, його особистісних якостей, позиції, стилю керівництва, цінностей, які він сповідує, у значній мірі, залежить ефективність управлінської діяльності та інноваційний розвиток опорного закладу освіти в цілому та управління особистісним ставленням до професійного самовизначення, зокрема. Це нелегко, хоча б тому що посадові обов'язки керівника опорного закладу освіти значно відрізняються від посадових обов'язків керівника будь-якої іншої школи. Наведемо деякі приклади. Якщо керівник закладу освіти будь-якого типу працює з одним педагогічним колективом; відповідає за якість освіти в одному навчальному закладі; працює з однією селищною радою чи іншим органом місцевого самоврядування, однією громадою в своєму населеному пункті; здійснює методичну роботу з учителями свого закладу; відповідає за фінансово-економічну діяльність одного закладу тощо, то керівник опорного закладу відповідає за якість освіти в усьому освітньому окрузі; відповідальний за налагодження системи професійного розвитку вчителів всього освітнього округу (тобто, опорного закладу і його філій); працює з кількома громадами, ОТГ, різними організаціями і структурами; відповідає за призначення всіх працівників не тільки опорного закладу, але і керівників філій та всіх працівників тощо.

Тому важливого значення набуває домінанта когнітивної психолого-педагогічної компетентності керівника опорного закладу освіти.

Поняття «домінанта» — це основна, пануюча ідея, головний принцип, основна ознака або найважливіша складова чого-небудь [9, С. 363]. Вона відображає рівень зосередження уваги на певній ідеї, на важливості проблеми чи питання, що усно повідомляється чи розкривається у письмовій формі. Домінантно-орієнтоване мислення спрямовується на аналіз і виділення суті ознаки, проблеми чи підкреслювання найважливішої її частини та організації доцільної діяльності.

Домінанти когнітивної психолого-педагогічної компетентності, його власна «Я-концепція» виробляють у керівника управлінську звичку адекватно використовувати управлінські функції, впливи управлінської та педагогічної культури, стиль керівництва та поведінки, свою професійну і особисту позицію, життєвий та управлінський досвід, власні ціннісні орієнтації у спілкуванні з колегами і учнями, з громадським самоврядуванням школи, органами місцевого самоврядування, громади, освітньо-культурного середовища закладу освіти у вирішенні питань управління закладом освіти в цілому чи окремих напрямів роботи.

Тобто, домінанти когнітивної психолого-педагогічної компетентності керівника, його професійна «Я-концепція» складає особистісно-професійна здатність керівника закладу освіти не тільки володіти професійно-орієнтованими знаннями, уміннями трансформувати такі знання у створений для учнів школи інформаційно-профорієнтаційний простір для допрофільної підготовки та профільного навчання, професійного самовизначення та вибору майбутньої успішної професії. Але він сам має бути своєрідним еталоном діяльності і ставлення, прикладом для наслідування, які проявляються в особистісному зацікавленому ставленні керівника та всієї його команди до професійного самовизначення та вибору успішної професії учнями.

Важливо при цьому усвідомлювати, що теорія професійного самовизначення і вибір успішної професії — це взаємодія і таку діяльність необхідно розпочинати якомога раніше. Дитина вже у ранньому дитинстві мріє про те, ким вона хоче бути. Але вона має усвідомити, що вона може і хоче, як до цього прийти. Профорієнтація і самовизначення це визначення у місці і ролях: Ким ти є? Ким ти хочеш бути? Це підтверджує практика професійного самовизначення та вибору успішної професії.

Проілюструємо реалізацію домінанти «Я — концепція» когнітивної психолого-педагогічної компетентності керівника на конкретних прикладах за результатами Всеукраїнського науково-психологічного експерименту «Вибір успішної професії» (2008–2013), який рекомендований до впровадження. Моніторинг його впровадження та наступний проект «Економіка і здоров'я у шкільній освіті» (2013–2018) з окреслення та реалізації основних ідей, принципів, напрямів діяльності тощо з результатами проведеної роботи школами — учасниками експериментів.

Стратегія домінанти керівника та команди передбачала визначення мети діяльності; цільових установок; завдань; напрямів діяльності та спрямованості; умов та критеріїв; показників тощо.

Для реалізації проекту необхідно було створити належні умови, а саме: високу мотивація навчальної діяльності, оскільки вираженість моральних мотивів змушує підростаючу особистість думати, будувати плани, діяти; вибір змісту і форм організації навчання, праці і відпочинку, спрямованих на формування вмінь партнерства і кооперації, саморозвитку і самореалізації; творчого характеру спільної діяльності; заохочення і перспективи зростання у навчанні і праці.

Метою діяльності стало проектування розвивально-виховного змісту навчання, спрямованого на підготовку дітей та учнівської молоді до професійного самовизначення і вибору успішної професії через здоров'язберезувальні технології. Виховання в учнів змістовно-функціональної рольової функції та формування ставлення до праці, поведінки і окреслення конкретних напрямів за всіма ступенями закладу освіти та етапи переходу учнів до провідної діяльності у школі відповідно до їхніх вікових особливостей: у 6 років — до учіння; 10–14 років — до інтимно-особистісного спілкування; 15–17 років — до самовизначення.

Завдання шкільної команди — забезпечення інформаційно-довідковими та науково-методичними матеріалами профорієнтаційної роботи з учнями; здійснення педагогічних і психо-діагностичних заходів щодо пошуку учнями способів самопізнання; морально-етична підтримка учнів у професійному самовизначенні.

Окреслення *направів спрямованості* професійного самовизначення полягає в тому, що акцент у кожному класі ставиться на розвиток здатностей до професійного самовизначення і вибору успішної професії; інтеграції профорієнтації у освітній процес, відповідно до вікових особливостей та інтересів учнів; упровадження спеціальних курсів з профорієнтації для учнів старшої школи; розроблення індивідуальної траєкторії особистісно-допрофесійного розвитку школярів; забезпечення інноваційно-розвивального середовища якісної освіти та всебічного розвитку учнів.

Визначені *завдання та напрями діяльності* для кожної вікової категорії логічно і гармонійно інтегрувалися у весь навчально-виховний процес — урочну та позаурочну діяльність учнів і показало такі результати: початкова школа (1–4 класи) — розвиток професійних орієнтирів школярів, пізнання залежності між економікою, здоров'ям і природою: простір та організація сприйняття світу природи та праці Людини; розвиток пошуково-пізнавальної діяльності; активність у професійному самовизначенні моделювання способів професійно-орієнтованого самопізнання і самоаналізу; самостійність у відкритті невідомого “Я” у відомому “Я”; ролі та реалії поведінки у міжособистісних стосунках; феномен партнерської праці. Результати дослідження показали, що вважають себе: дуже успішними — 9%; успішними — 56%; не успішними — 30%. Є реалії домагань — 5% учнів.

5–8 класи — навчання професійному самовизначенню у підлітковому віці, еколого-економічна усвідомленість учнями ставлення до збереження здоров'я; дослідження соціальних ролей та відношення до праці та ринкових відносин;

володіння навичками лідерства, партнерської взаємодії; самовираження через індивідуальні стилі мислення; трансформація профінформації в зміст навчального матеріалу. **Результати** дослідження умінь, ставлення та бажання учнів відповідно до типу професій такі: знакова система — 9,3; 7,8; 7,3; техніка — 7,3; 8,9; 6,7. підлітки вибирають успішну професію у сфері “ людина — людина ” — 13,2%; 12,6% — виявили відповідальне ставлення; 13,1% — виявили бажання обрати професію цього типу.

9–11 класи — особистісна готовність до вибору професії, значущість здоров’язбереження в сучасних економіко-підприємницьких умовах ринку праці: сенсотворча компетентність вибору успішної професії; проекція “Я”, самовизначення, реалії теперішнього та моделювання майбутнього; кар’єрна спрямованість; розвиток компетенцій майбутньої професії; самореалізація творчого потенціалу, саморозуміння; власні позиції у ставленні до вибору успішної професії; надбання першого професійного досвіду; соціально-професійна адаптація; ціннісно-рольова поведінка як засіб самоствердження.

Результати отримано такі: уміння застосовувати предметні знання у професійному самовизначення — 13,7%; навички пошуку профінформації та її впровадження у навчальний зміст — 23,8%; потреба у практичних діях та їх рольовій демонстрації—24,9%; критичне світосприйняття зовнішніх впливів — 19,9%; ініціативність в пошуку “ ноу-хау ” — 17,7%.

Оскільки *професійне самовизначення* особливої актуальності набуває у підлітковому та юнацькому віці, важливим питанням є визначення *факторів професійно-го самовизначення*. Це позиція родини, яка, як правило, представляє авторитарну тенденцію; позиція однолітків, які намагаються бути партнерами школяра; позиція шкільного педагогічного колективу, який прагне відстоювати власну позицію і бачення; особисті професійні та життєві плани, хоча спочатку дитина займає позицію підкорення; здібності учня та їх прояви під час навчання у школі; поінформованість про ті або інші види професійні діяльності тощо.

Окреслено також *вікову динаміку розвитку профорієнтаційних компетенцій*:

дошкільна та початкова освіта (5–9 років) — компетенції, пов’язані з соціальною зрілістю, уявленнями про професії родини («Я» — не один), інформацією про індивідуальність, способи самопізнання учня; основна школа (10–12 років) — компетенції, пов’язані з комунікаціями: усне і писемне ділове спілкування, участь у спільному прийнятті рішень; старша школа (13–16 (17) років) — компетенції, які стосуються життєво-цільових установок; обов’язку брати відповідальність на себе; володіння інформаційними технологіями; уміння критично оцінювати професійно-рекламну інформацію.

Забезпечення *ефективності управління* формуванням особистісного ставлення учнів до професійного самовизначення та вибору успішної професії зумовлюється, насамперед, визначенням умов ціле визначального розвитку особистісного

і професійного самовизначення учнів як організаційно-педагогічних умов професійної орієнтації, на сутнісному рівні яких проектується індивідуальний простір для вибору учнями професійного самовизначення та майбутньої успішної професії. Його практично-орієнтовані перспективи полягають у самостійному усвідомленому рівні вибору успішної майбутньої професії учнями за умови високої мотивації навчальної діяльності та формування вмінь партнерства і кооперації, саморозвитку і самореалізації.

Для вчителів це означає: оволодіння профорієнтаційними компетентностями; внесення змін у структуру власної діяльності; інноваційний зміст і методи освітньої діяльності з учнями; формування особистісної життєвої компетентності кожного учня; компетенцій саморозвитку і самоосвіти; впровадження інноваційних технологій та наповнення навчального змісту професійно-орієнтованим матеріалом; міжпредметна та міжгалузева взаємодія; партнерство та міжособистісне професійне спілкування; розробка сценаріїв, планів-конспектів конкретних заходів; обмін досвідом з колегами; створення профорієнтаційного простору дослідницького пошуку нових видів професійної діяльності тощо [3, С.177–178].

Для керівника важливим є усвідомлення на кожному кроці, що особистий приклад авторитетних дорослих, єдність слова і дії, поведінка та позиція мають значний вплив на дітей і підлітків. Вершиною професіоналізму і культури керівника є те, що в учнів виникають прагнення наслідувати ті особливості індивідуального стилю його поведінки, який проявляється управлінськими домінантами керівника опорного закладу освіти: помітне наслідування поведінки керівника в дотриманні ним гуманістичної позиції при прийнятті управлінських рішень. Їм імпонує індивідуальна мисленева креативність керівника у вирішенні їхнього життєвого і професійного майбутнього, вміння комплексно вирішувати проблеми, позитивне ставлення до кожного та управлінська позиція, системність та конструктивний культурологічний та діяльнісно-особистісний підхід до професійної діяльності та ставлення до учнів.

У стратегії професійного самовизначення розкриваються технології вибору певного профілю (професії) та мотиваційне обґрунтування даного вибору. Його показниками є: готовність бачити проблему професійного самовизначення; спроба самостійно її вирішити; готовність усвідомити потребу в допомозі; готовність до взаємодії з іншими; готовність іти на компроміси з собою та ін.

Це навчання професійному самовизначенню; розвиток здатностей учнів до вибору успішної професії; розвиток особистісного самовизначення; технології вибору певного профілю (професії) і мотиваційне обґрунтування цього вибору збірники ситуаційних завдань за такими навчальними курсами: економічна психологія, самопізнання, побудова кар'єри, людина і праця, ділове спілкування, основи вибору професії, діловий міжособистісний контакт, партнерство тощо (у багатопрофільних предметних спрямуваннях) тощо.

Цільові установки підготовки учнів до професійного самовизначення — процес тривалого розвитку і навчання учнів умінням досліджувати себе, самореалізовувати свій інтелект. Особливе місце посідають мотиви професійного самовизначення та вибору успішної професії учнівською молоддю у старшій школі. 1. «Хочу» — мотив бажання, пов'язаний з конкретною професією. 2. «Можу і є» — мотиви можливостей, пов'язані зі схильностями, задатками, індивідуальними властивостями, що сприяють досягненню професійних планів і цілей. 3. «Потрібно», «Інакше не можу» — мотиви професійної значущості ринкової праці та співвідношення своїх бажань, наявних цінностей з вимогами і цінностями суспільства.

Критеріями готовності до професійного самовизначення та вибору успішної професії нами обрано: інформованість про світ професій; уміння співвіднести профорієнтацію з індивідуальними можливостями та набутими знаннями; усвідомлення та самокорекція поведінки в міжособистісних стосунках з людьми близького оточення. Особистість, підготовлена до усвідомленого вибору професії — це суб'єкт, який знає, що хоче, хто він, що він може, чого від нього очікує колектив, родина, суспільство, готовий функціонувати в системі відносин. Поєднання: «Можу» — «Є» — «Хочу» — «Потрібно» — «Інакше не можу» — це показники готовності до професійного самовизначення та вибору успішної професії.

Результативність неперервності професійного самовизначення обґрунтована за такими параметрами: спосіб набуття нового досвіду (самопізнання, рефлексія); дії соціальної позиції «Я-працездатний»; дії -установки «Я — самостійний і відповідальний»; діагностичні та самодіагностичні позиції. Для цього розробляється методико-діагностичний інструментарій: психодіагностика, самодіагностика; щоденник самопізнання і самоспостереження; професійні ситуації; дискусії, професійно-орієнтовані ігри; професійні консультації; профорієнтаційне портфоліо тощо.

Неочікуваними результатами у профорієнтації та професійному самовизначенні став мотив досягнень, зокрема: усвідомлене прагнення учнів покращити успішність — 58,2%; потреба підвищити рівень власних можливостей — 23,7%; здатність прогнозувати майбутні успіхи, розуміти їх залежність від власних зусиль і тренувань — 18,1%. Сила мотиву досягнень — це результат взаємодії між усвідомленням успішної професії, поставленою задачею (надійність успіху), конкретною ситуацією (захопленість, успіх чи невдача); значущість і результативність вибору — це не постійна сила мотиву, а захоплення змістом конкретної ситуації; пріоритетною стратегією профорієнтації та професійного самовизначення є зміст, форми і методи виховання та освіти в цілому, спрямовані на самовизначення та на результат вибору успішної професії.

Висновки. Як показало дослідження, в домінантах когнітивної психолого-педагогічної компетентності керівника, які безпосередньо стосуються формування і розвитку особистісного ставлення учнів до професійного самовизначення, осо-

бливого значення набуває чітко і всебічно структурований, спланований і організований процес управлінських підходів та конкретних дій і самого керівника, і всіх учасників освітнього процесу.

Щоб успішно реалізовувати свої управлінські функції та особистісний потенціал щодо управління формуванням особистісного ставлення учнів до професійного самовизначення та усвідомленого вибору майбутньої професії, керівник опорного закладу освіти повинен мати не тільки стратегічне мислення і бачення.

Для успішного впровадження інноваційних технологій професійного самовизначення та вибору майбутньої успішної професії має здійснюватися спільна робота і узгоджена взаємодія на партнерських засадах керівника опорного закладу освіти та його філій, педагогічних колективів, учнів, батьків, громадськості, роботодавців, меценатів — усього освітнього округу.

Позитивно діючими характеристиками такого процесу є: організаційно виправдана впевненість керівника закладу освіти і всієї шкільної команди в успішному вирішенні визначених домінантами завдань, готовність керівника та управлінської команди здійснювати державно-громадське управління закладом освіти на засадах гуманізму, демократизму, людиноцентризму, відкритості, партнерства, толерантності; формування внутрішньої готовності учнів самостійно планувати, коригувати і реалізовувати перспективи свого розвитку; створювати умови для професійного самовизначення та усвідомленого вибору учнями майбутньої професії; формувати мотиви поведінки, партнерства, співробітництва; імідж ділової людини; розвивати інтелект, творчу пізнавальну активність, уміння навчатися впродовж життя; розкриття учням соціальної цінності і ролі «Я» в самореалізації життєвих планів і побудові кар'єри, розумінні змін у суспільстві.

Основою для управління формуванням особистісного ставлення учнів до професійного самовизначення має стати менеджмент лідерства та творчості керівника і його команди. Психолого-педагогічною домінантою сучасного керівника опорного закладу освіти, реалізацією його «Я-концепції» є: нове бачення процесу змін; розуміння та усвідомлення ролі кожного учасника освітнього та управлінського процесів; створення та забезпечення умов для проявів природних творчих здібностей кожної особистості, її самопізнання та самореалізації; підготовка до навчання впродовж життя; формування високоморальної та соціально-відповідальної філософії та культури закладу, спільних ціннісних орієнтацій.

Використані джерела

1. Закон України «Про освіту»: чинне законодавство станом на 1 березня 2018 року: (ОФІЦ. ТЕКСТ). — К.: ПАЛИВОДА А, В. — 2018. — 128с. — (Законои України). — Стаття 12. — С. 18.
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року. *Розпорядження КМУ № 988-р від 14.12.16 року*

3. Онаць О. М. Управлінсько-організаційні технології підготовки вчителя до профорієнтаційної роботи в школі /О. М. Онаць. Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: матеріали звітної наукової конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України. — Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2012. — С. 177–178.
4. Онаць О. М. Взаємозв'язок стилю поведінки керівника і ефективності управління на громадсько-державних засадах / О. М. Онаць // Рідна школа. — 2012. — № 8–9 (992–993). — С. 46–51.
5. Побірченко Н. А. Профорієнтація учнівської молоді: посібник/Н. А. Побірченко, А. Л. Шайкова. — К.: Наук.світ,2009. — 226с.
6. Побірченко Н. А. Особистісна готовність учнівської молоді до вибору професій з ринковою економікою: посібник /Н. А. Побірченко, О. П. Сергєєнкова, І. В. Топчій.-Черкаси,2009,-226с.
7. Побірченко Н. А. Людина і світ професій: посібник/Н. А. Побірченко, С. В. Філанчук. — К.: Наук.світ,2009,-146с.
8. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу: монографія/Л. А. Гуцан, О. Л. Морін, З. В. Охріменко, О. М. Пархоменко, Л. С. Грищенко, І. Іткачук, за ред. Л. О. Моріна.-Харків:» Друкарня Мадрид».-220с.
9. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. — URL: <http://sum.in.ua/>. — С. 363.

References

1. Zakon Ukrainy` «Pro osvitu»: chy`nne zakonodavstvo stanom na 1 bereznya 2018 roku: (OFICz.TEKST). — K.: PAL`VODA A, V. —2018. — 128s. —(Zakony` Ukrainy`). — Stattya 12. — S.18.
2. Pro shvalennya Konceptsiyi realizaciyi derzhavnoyi polity`ky` u sferi reformuvannya zagal`noyi seredn`oyi osvity` “Nova ukrainys`ka shkola” na period do 2029 roku. Rozporyadzhennya KМУ № 988-r vid 14.12.16 roku
3. Onacz` O. M. Upravlins`ko-organizacijni tehnologiyi pidgotovky` vchy`telya do proforiyentacijnoyi roboty` v shkoli /O. M. Onacz`. Pedagogichna majsternist` yak sy`stema profesijno-my`stecz`ky`x kompetentnostej: materialy` zvitnoyi naukovoyi konferenciyi Insty`tutu pedagogichnoyi osvity` i osvity` dorosly`x NAPN Ukrainy`. —Vinny`cya: TOV Firma «Planer», 2012. — S.177–178.
4. Onacz` O. M. Vzyazemozv`yazok sty`lyu povedinky` kerivny`ka i efekty`vnosti upravlinnya na gromads`ko-derzhavny`x zasadaх / O. M. Onacz` // Ridna shkola. — 2012. — № 8–9 (992–993). — S. 46–51.
5. Pobirchenko N. A. Proforiyentaciya uchnivs`koyi molodi: posibny`k/N. A. Pobirchenko, A. L. Shajkova. — K.: Nauk.svit,2009. — 226s.
6. Pobirchenko N. A. Osoby`stisna gotovnist` uchnivs`koyi molodi do vy`boru profesij z ry`nkovoyu ekonomikoyu: posibny`k /N. A. Pobirchenko, O. P. Sergeyenkovа, I. V. Topchij.-Cherkasy`,2009,-226s.
7. Pobirchenko N. A. Lyudy`na i svit profesij: posibny`k/N. A. Pobirchenko, S. V. Filanchuk. — K.: Nauk.svit,2009,-146s.

8. Profesijne samovy`znachennya uchniv`s`koyi molodi v umovax osvित`ogo okruhu: monografiya/L. A. Guczan, O. L. Morin, Z. V. Oxrimenko, O. M. Parxomenko, L. S. Gry`shhenko, I. I Tkachuk, za red. L. O. Morina.-Xarkiv:» Drukarnya Madry`d».—220s.
9. Akademichny`j tlumachny`j slovny`k ukrayins`koyi movy` [Elektronny`j resurs]. — URL: <http://sum.in.ua/>. — S. 363.

Елена Онац,

**кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник,
заведующая отдела экономики и управления
общим средним образованием Института педагогики НАПН Украины,
президент АКШУ, г. Киев, Украина**

УПРАВЛЕНИЕ ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТНОГО ОТНОШЕНИЯ УЧАЩИХСЯ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМООПРЕДЕЛЕНИЮ В ОПОРНОМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ В СОДЕРЖАНИЕ УЧЕБНИКОВ ДЛЯ РУКОВОДИТЕЛЯ

В статье представлен опыт управления личностным отношением учеников к актуальному в обществе процессу профессионального самоопределения учащихся в опорном учебном заведении как системообразующего элемента модели сетевой организации допрофильной подготовки и профильного обучения через реализацию доминанты «Я — концепция» психолого-педагогической компетентности руководителя на конкретном примере организации и результатах инновационного научного психолого-педагогического проекта.

Основой для управления формированием личностного отношения учащихся к профессиональному самоопределению должен стать менеджмент лидерства и творчества руководителя и его команды. Психолого-педагогической доминантой современного руководителя опорного учебного заведения, реализацией его «Я-концепции» является: новое видение процесса изменений; понимание и осознание роли каждого участника образовательного и управленческого процессов; создание и обеспечение условий для проявлений природных творческих способностей каждой личности, ее самопознания и самореализации; подготовка к обучению в течение жизни; формирование высоко-нравственного и социально-ответственного философии и культуры заведения, общих ценностных ориентаций.

Ключевые слова: управление, психолого-педагогическая компетентность, профессиональное самоопределение, доминанта, опорный учебное заведение, допрофильная подготовка, профильное обучение.

Olena Onats,

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Head of the Department of Economics and Management of General Secondary Education of the Institute of Pedagogics of the NAES of Ukraine, President of AKSHU, Kiev, Ukraine

MANAGEMENT OF FORMATION OF PERSONAL ATTITUDE OF STUDENTS TO THE PROFESSIONAL SELF-DETERMINATION IN THE REFERENCE EDUCATIONAL INSTITUTION IN THE CONTENT OF TEXTBOOKS FOR MANAGER

The article presents the experience of managing students' personal attitudes to the process of professional self-determination of students in a reference educational institution that is relevant in society as a backbone element of the network organization model of pre-profile training and specialized education through the implementation of the "I am a concept" dominant of the psychological and pedagogical competence of the leader using the specific example of the organization of innovative scientific psychological and pedagogical project.

The basis for managing the formation of students' personal attitudes toward professional self-determination should be the management of leadership and creativity of the manager and his/her team. The psycho-pedagogical dominant of a modern manager of the reference educational institution, realization of his/her "I-concept" is a new vision of a change process; understanding and awareness of the talents of each participant in the educational and managerial processes; the creation and maintenance of conditions for the manifestations of the natural creative abilities of each person, her/her self-knowledge and self-realization; lifelong learning; the formation of a highly moral and socially responsible philosophy and culture of the institution, common value orientations.

Keywords: management, psychological and pedagogical competence, professional self-determination, dominant, reference educational institution, pre-profile training, specialized training.